

Strategi for Språkrådet 2016–2019

Vedtatt av Språkrådets styre 25.10.16, med justeringer 12.6.18

Språkrådet

Språksituasjonen og språkpolitikken

Språksituasjonen i Norge er at norsk – med de mange dialektene og de to skriftlige målformene – er morsmålet til det store flertallet i landet og det selvsagte språkvalget for de fleste i de fleste situasjoner.

Engelsk har etablert seg som bruksspråk på noen samfunnsområder. For kommunikasjon over landegrensene er språklig mangfold et gode, og det er en stor ressurs at stadig flere av innbyggerne i Norge mestrer mer enn ett språk. Samtidig skal norsk være et samfunnsbærende språk i Norge, og det skal kunne brukes på alle samfunnsområder. Da er det viktig at engelsk ikke erstatter det norske språket på utsatte områder (forskning, multinasjonale virksomheter osv.), men at vi har gode ordninger for parallellspråklig praksis som sikrer hensynet til at norsk skal kunne være et naturlig førstevalg, samtidig som hensynet til kommunikasjon med fagfeller og kollegaer i andre deler av verden ivaretas. Det er også viktig at vi ikke setter likhetstegn mellom internasjonalisering og bruk av engelsk. Verden og Norge har behov for språklig mangfold og flerspråklig kompetanse.

De samiske språkene, de nasjonale minoritetsspråkene og norsk tegnspråk er alle blitt brukt av generasjoner av språkbrukere i landet vårt. I de senere årene har det norske storsamfunnet og de nasjonale myndighetene tatt et tydeligere ansvar for å ta vare på disse språkene på en måte som sømmer seg for et demokratisk og inkluderende samfunn, og i tråd med de internasjonale forpliktelsene vi har påtatt oss. Som samfunn er vi blitt mer oppmerksomme på verdien av at flere språk er i bruk side om side, i samfunnet og hos enkeltindividet, og forskning på språkfeltet støtter også opp om at flerspråkighet er verdifullt. Økt innvandring har gjort at Norge har fått mange nye minoritetsspråk. Språklig mangfold er en stor rikdom som trenger en god, langsiktig forvaltning.

De to sentrale dokumentene for norsk språkpolitikk, St.meld. nr. 35 (2007–2008) *Mål og mening. Ein heilskapleg norsk språkpolitikk* og St.meld. nr. 23 (2007–2008) *Språk bygger broer. Språkstimulering og språkopplæring for barn, unge og vaksne*, peker ut retningen i den norske språkpolitikken. Dokumentene ligger til grunn for en ambisiøs, solid og politisk forankret språkpolitisk plan for vern og utvikling av norsk, norsk tegnspråk, samisk og de nasjonale minoritetsspråkene, og ikke minst det nordiske språkfellesskapet. Språket er vårt viktigste felles kulturobjekt og har krav på et godt, framtidrettet og langsiktig vern.

Visjon

Styrking av norsk språk og språkmangfoldet i landet.

Språkrådets rolle i samfunnet

Språkrådets oppdrag som statens fagorgan for språkspørsmål er å ta initiativ til og koordinere tiltak for å følge opp den strategiske norske språkpolitikken. Samtidig skal Språkrådet utføre tradisjonelle forvaltnings- og rådgivningsoppgaver på språkfeltet.

Hovedmålet for den strategiske språkpolitikken er å sikre posisjonen til det norske språket som et fullverdig, samfunnsbærende språk i Norge. Dette hovedmålet må realiseres innenfor rammene av en helhetlig språkpolitikk som tar hensyn til språksituasjonen i landet, både likestillingen mellom bokmål og nynorsk, det gamle og det nye flerspråklige mangfoldet, det nordiske språkfelleskapet og behovet for fremmedspråkskompetanse. Språkrådet skal i arbeidet med norsk språk vektlegge prinsippet nynorsk.

Språkrådet skal være en pådriver for at språk blir synliggjort som kritisk viktig samfunnsinfrastruktur. Språk er en nøkkelfaktor for gode integreringstiltak, for effektivitet og sikkerhet i arbeidslivet, for digital tjenesteyting og for mange andre politikkområder som vil være aktuelle i årene framover.

De strategiske målene for perioden 2016–2019 skal alle bidra til å styrke posisjonen til norsk, norsk tegnspråk og de nasjonale minoritetsspråkene i en tid preget av noen tydelige samfunnstrender som har sterk innvirkning på språksituasjonen: internasjonalisering, digitalisering og migrasjon.

På noen områder skal vi konkret arbeide for endring, på andre områder for at dagens situasjon også blir opprettholdt i framtida. Språkrådets arbeid er sektorovergripende og de språkpolitiske målene er avhengige av at Språkrådet stimulerer til innsats fra mange flere aktører enn oss selv. Språkrådet skal sette språk på dagsordenen i hele det norske samfunnet, og måloppnåelsen vår er på mange felt avhengig av at Språkrådet har en arbeidsmåte der andre samfunnsaktører gjennomfører språkpolitiske tiltak under vår veiledning.

Språkrådet skal være så synlig, nyttig og relevant for resten av statsapparatet og samfunnet ellers at språkpolitikk blir oppfattet som kritisk viktig, og være et organ med stor faglig tyngde.

På de enkelte fagområdene skal Språkrådet ha god kontakt med relevante forskningsmiljø. Der det er formålstjenlig, skal Språkrådet også samarbeide med aktører i Norden og også i andre land utenfor det nordiske språkområdet.

Språkrådets organisasjon skal være tilpasset samfunnsoppdraget, være basert på erfaring og løpende evaluering og på god forvaltningskikk.

Mål og resultatindikatorer

Den strategiske planen er overordnet styringsdokument for Språkrådet. Planen har fem hovedmål med definerte delmål. Målene forutsetter innsats både fra Språkrådet, andre etater og institusjoner og hele samfunnet.

For hvert delmål under de ulike hovedmålene er det satt opp resultatindikatorer som beskriver hva som må til for at organisasjonen har nådd sine strategiske mål for perioden.

HOVEDMÅL 1

Norsk skal være et samfunnsbærende språk og et naturlig valg på alle samfunnsområder.

Delmål

1 a) Språkteknologi, digitale tjenester og verktøy

Utviklingen og veivalgene på dette feltet vil være avgjørende for norsk og minoritetsspråkernes framtid. Språkbaserte digitale produkter og tjenester skal være tilgjengelige for norsk og med norskspråklig grensesnitt, og programvare som blir kjøpt inn til offentlig bruk, skal være tilgjengelig i begge målformer. Mange IKT-verktøy behandler språk, og norsk må være ett av disse språkene. Taleteknologien skal legge til rette for å opprettholde språkmangfoldet.

Resultatindikatorer:

- Det er tilgang til og økt bruk av norskspråklige teknologiprodukter i offentlig og privat sektor.
- Språkbanken har åpent tilgjengelig relevant innhold til utvikling av språkteknologiske verktøy. Norsk språk, både nynorsk og bokmål, er tilgjengelig og i bruk i digitale verktøy og programvare i det offentlige.
- Det er etterspørsel og utvikling av norskspråklige språkverktøy til bruk i ny og prioritert teknologi (bl.a. velferdsteknologi for sosial kontakt og sikkerhet).
- Produkter som analyserer tekst til tale og tale til tekst, og andre relevante språkteknologiske verktøy, er tilgjengelige for norsk.
- Det er språkteknologiske løsninger på plass som gjør det mulig å bruke de nasjonale minoritetsspråkene.

1 b) Terminologi, fagspråk og språk i universitets- og høgskolesektoren

Norsk fagspråk blir vedlikeholdt og videreutviklet. Fagterminologi med parallelle termer på bokmål og nynorsk skal utvikles, gjøres digitalt tilgjengelig og være kjent og i bruk i de rette fagmiljøene. Alle fagområder skal ha norsk terminologi. Universitet og høyskoler skal i sine praktiske språkvalg følge en vedtatt språkstrategi som bygger på lov om universiteter og høyskoler, § 1-7, og nærmere retningslinjer for parallellspråkbruk vedtatt av styret i Universitets- og høgskolerådet. Sektoren skal levere fagspråk til bruk i språkteknologi, til arbeids- og næringslivet og til å sikre det opplyste og velfungerende demokratiet

Resultatindikatorer:

- Én- og flerspråklige termsamlinger der norsk terminologi inngår, er utviklet og gjort fritt tilgjengelige. Antall tilgjengelige termsamlinger har økt og er i bruk. Det er utviklet termsamlinger fra flere områder. Språkrådet arbeider strategisk med utvikling av terminologi og prioriterer områder som er utsatt for domenetap.
- Kunnskapen i samfunnet om terminologi og fagspråk er økt. Fagfolk bruker norsk terminologi på en konsistent måte. Flere institusjoner arbeider med termsamlinger. Terminologiarbeidet er bedre samordnet.
- Sentrale internasjonale standarder som blir gjort gjeldende i Norge, skal foreligge i norsk språkdrakt, og med standardisert norsk terminologi.

- Norsk fagspråk står sterkt i høyere utdanning, og norsk og andre språk (særlig engelsk) brukes parallelt og formålstjenlig i sektoren. Det foreligger kunnskap som vil gjøre det enklere å veilede i valg av språk i høyere utdanning. Universitetene har lagt til rette for mer bruk av norsk språk.
- Det er etablert rutiner for norskspråklig undervisning og for norskspråklig formidling av forskningsresultater.

1 c) Språk i arbeids- og næringslivet

Norsk språk brukes i næringslivet, også innenfor sektorer og på arbeidsplasser som er sterkt avhengige av internasjonalt samkvem eller engelskbasert teknologi, men der norsk er en kritisk faktor for effektivitet og/eller helse, miljø og sikkerhet. I det norskspråklige arbeids- og næringslivet blir det brukt et godt norsk språk og norsk fagterminologi. Den flerspråklige arbeidsplassen har norsk som felles arbeidsspråk.

Resultatindikatorer:

- Private og offentlige virksomheter bruker norsk som arbeidsspråk og kommunikasjonsspråk på alle områder der ikke spesielle hensyn gjør dette urimelig eller lite formålstjenlig.
- Offentlige og private virksomheter får veiledning i språk som kritisk infrastruktur og har utviklet bedre språkrutiner for krisehåndtering.
- Opplæring i norsk for EØS-innvandrerne blir løftet inn i trepartssamarbeidet.
- Språkrådet har bidratt til at enda flere virksomheter innenfor arbeids- og næringslivet bruker et godt og klart språk.
- Språkrådet har bidratt til at flere virksomheter innenfor arbeids- og næringslivet har utviklet felles fagterminologi.

HOVEDMÅL 2

Bokmål og nynorsk skal dyrkes og normeres som levende kulturspråk. Samiske språk, de nasjonale minoritetsspråkene kvensk, romani og romanes og norsk tegnspråk skal dokumenteres og utvikles.

Norsk er sammen med samisk og minoritetsspråkene kulturbærende språk i Norge og utgjør den viktigste bærebjelken for norsk kultur og samfunnsliv.

Delmål

2 a) Språklig dokumentasjon

Norsk ordtilfang, dialekter, stedsnavn og andre navn og tilsvarende norsk språkmateriale fra fortid og samtid skal være lett tilgjengelig for alle i systematisk dokumentert stand og i form av papirbaserte eller digitale ordbøker eller samlinger. Språkmateriale for samisk, nasjonale minoritetsspråk og norsk tegnspråk skal dokumenteres og gjøres tilgjengelig.

Resultatindikatorer:

- Norsk språk blir løpende dokumentert, og det blir laget ordbokprodukter av høy kvalitet for norsk. Dokumentasjonsarbeidet med samiske språk, kvensk, romani, romanes og norsk tegnspråk er i utvikling. Det er god tilgang til oppdaterte og strukturerte samlinger som dokumenterer disse språkene, og digitaliseringsgraden er høy.
- På nettsidene til Språkrådet ligger det systematisert informasjon om ulike språksamlinger og andre språkressurser. Språkrådet har et formelt samarbeid med andre institusjoner som kan gi denne informasjonen, og informasjonen er fullt dekkende for språksamlinger i Norge.
- Den offentlige dokumentasjonen og normeringen av norske og minoritetsspråklige stedsnavn er god og støtter opp om at navn er en del av den immaterielle kulturarven. Institusjoner og personer med ansvar for stedsnavn kan finne god informasjon hos Språkrådet.
- Ordbøker Språkrådet har eierskap i, er under utvikling. De er flermedialt tilgjengelige og i stadig økende bruk.

2 b) Språknormering og språkrøkt

De offisielle rettskrivingsnormene for nynorsk og bokmål og de mer tekniske skrivereglene, skal fremme korrekt og ryddig språkbruk i samfunnet, særlig i språkopplæring og offentlig språkbruk.

Skriftlig bruk av språket i det offentlige rommet skal følge offisiell rettskriving med tilhørende skrivereglene og tilfredsstillende rimelige krav til idiomatisk ordlegging, korrekt setningsbygning og logisk tekstforming.

Resultatindikatorer:

- Retningslinjene for normering av nynorsk og bokmål er videreutviklet. Språkrådet har gode rutiner for å overvåke hvordan rettskrivingsnormalene fungerer i bruk.
- Kunnskapen i og om norsk rettskriving øker. Bokmål og nynorsk i offentlig og privat bruk blir bedre.

- Flere kjenner og bruker Språkrådets ressurser på rettskrivingsfeltet og Språkrådets en-til-mange-rådgivning i lett tilgjengelige kommunikasjonskanaler er i vekst.
- Språkrådet gir god informasjon til kommunene og innbyggerne i stedsnavnspørsmål, målt ved antall kontakter med kommunene gjennom brev/e-post, telefoner, kurs/møter og annet, og antall nye saker. Kommuner har innarbeidet rutiner for å kontakte Språkrådet, og Språkrådet blir brukt som rådgiver i spørsmål om navn ved kommunesammenslåinger.
- Det er god forvaltning av norske stedsnavn i kommunene. Kommunene, stedsnavntjenestene og andre som bidrar i forvaltningsarbeidet, samarbeider godt og er godt koordinert. Tilrådingene fra stedsnavntjenestene får jevnt over gjennomslag.
- Det er flere samiske og kvenske navn på skilt.
- Det er gode rutiner for observasjon av kvensk språkbruk. Normering av kvensk språk er funksjonell og når ut til språkbrukerne. Kvensk språk er synlig i samfunnet.

2 c) Språkopplæring

En helhetlig norskopplæring i skolen skal legge grunnlaget for at elevene får gode ferdigheter i bokmål og nynorsk og skal skape positive holdninger til norsk språk, samtidig som det blir tatt hensyn til tilgang til språk, språklige rettigheter og behov hos alle elever, også dem som har en annen språklig bakgrunn enn norsk.

Resultatindikatorer:

- Språkpolitiske hensyn vektlegges ved endringer i læreplaner mv. som gjelder språkopplæring.
- Lærerutdanningen har obligatorisk norskopplæring, og lærere i alle fag har kompetanse i lese- og skriveopplæring både på bokmål og nynorsk. Læreplaner for lærerutdanningen legger mer vekt på språkopplæring, fordi grunnleggende ferdigheter i lesing og skriving er viktige i alle fag.
- Nynorskelever får skriveopplæring på hovedmålet sitt i alle fag, og bokmålelever møter mer nynorsk i andre fag enn norsk.
- Skolen tar i bruk den flerspråklige kompetansen mange elever har.
- Læremidler og andre læringsressurser tilbys på elevenes hovedmål.
- Voksenopplæringstilbudet er styrket, slik at voksne som har en annen språklig bakgrunn enn norsk kan få opplæring som sikrer deltakelse i arbeids- og samfunnsliv.

HOVEDMÅL 3

Den praktiske bruken av bokmål og nynorsk i samfunnet skal være basert på god språkrøkt og skal ha høy status i kultur- og medietilbud. Det offentlige skal legge vekt på å bruke et klart og brukertilpasset språk, følge gjeldende rettskriving og sørge for en rimelig fordeling mellom målformene.

Delmål

3 a) Språk i kultur- og medietilbudet

Innenfor kultur- og mediesektoren må det norskspråklige tilbudet være så bredt at det kan hevde seg i konkurransen. Tilbudet på nynorsk må ha et omfang og en kvalitet som gjør at denne målformen ikke blir marginalisert. Det er strategisk viktig å sikre et korrekt og velfungerende språk i kanaler som når mange språkbrukere.

Resultatindikatorer:

- Språkrådet har etablert en rådgivningsordning for kultur- og mediesektoren som er gjort kjent og brukes av kulturinstitusjoner og mediehus.
- Det norskspråklige kultur- og medietilbudet for barn er lett tilgjengelig og et naturlig førstevalg for barna.
- Norsk språk, både nynorsk og bokmål, er synlig og i bruk i digitale medier.
- Det er lagt vekt på korrekt og god språkbruk i film- og fjernsynsteksting og i trykte og digitale medieprodukter.

3 b) Språket i det offentlige

Språket i dokumenter fra det offentlige skal være et forbilde for språket i samfunnet for øvrig. Derfor må det offentlige, særlig staten, ha et klart og brukertilpasset språk og følge gjeldende rettskriving. Klart språk skal sikre brukerrettigheter og muligheten til demokrati og medvirkning.

Resultatindikatorer:

- Statlige tekster og statlige digitale tjenester og produkter får bedre språklig kvalitet.
- Den språklige kvaliteten i alle nye lover og forskrifter blir bedre.

3 c) Nynorsk forvaltningspråk

Kvaliteten på det nynorske forvaltningspråket skal heves. Arbeidet på dette feltet skal bidra til økt bruk av nynorsk i staten, for å sikre bokmål og nynorsk som likestilte målformer.

Resultatindikatorer:

- Språkrådets nettkurs i nynorsk er etablert og i bruk. Øvingsrommet er videreutviklet og har fått flere brukere.
- Det er færre mållovsbrudd og en jevnere fordeling i bruken av bokmål og nynorsk.

HOVEDMÅL 4

Det skal være stor toleranse for et levende språklig mangfold. Rammevilkårene skal være gode for norsk, norsk tegnspråk og de nasjonale minoritetsspråkene i Norge, og det skal være god språkforståelse mellom Norge og de andre nordiske landene.

Delmål

4 a) Språklige rettigheter i samfunnet

Både i offentlig forvaltning og tjenesteyting og i samfunnet ellers skal det vises respekt for lovhjemlede og legitime rettigheter som hver enkelt borger har som språkbruker, uavhengig av hva slags språklig bakgrunn den enkelte har.

Resultatindikator:

- Folk kjenner de språklige rettighetene sine, og får disse oppfylt.

4 b) Nynorsk målbruk

Nynorsk er formelt en likestilt variant av det norske nasjonalspråket, men er reelt et mindretallsspråk i forhold til bokmål. Det er et mål at nynorsk brukes i størst mulig omfang på alle samfunnsområder, at infrastrukturen for nynorsk blir opprettholdt ved sentraliseringer og sammenslåinger av kommuner og regioner, og at det skal være så lett som mulig å være nynorskbruker.

Resultatindikatorer:

- Flere bruker Språkrådets nynorskressurser, inkludert kurs, ordbøker og nettsider.
- Det er mulig og akseptert å velge nynorsk som bruksspråk på alle samfunnsområder. Tilfanget av nynorsk terminologi og fagspråk gjør at nynorsk er et reelt valg for språkbrukerne.
- Infrastrukturen for nynorsk er opprettholdt ved geopolitiske endringer og sentraliseringer.

4 c) Flerspråklig mangfold

Bruk av samiske språk, de nasjonale minoritetsspråkene kvensk, romani og romanes og norsk tegnspråk skal styrkes, og alle som sokner til et av disse språkene, eller som har en annen morsmålsbakgrunn enn norsk, skal ha god tilgang til sitt eget språk.

Resultatindikatorer:

- Norsk tegnspråk er mer synlig i samfunnet, og særlig i statsorganene. Bruken av tegnspråk i statsorganene er kartlagt.
- Arenaene for bruk av norsk tegnspråk sikres og utvikles.
- De nasjonale minoritetsspråkene kvensk, romani og romanes er synlige i samfunnet, og kunnskapen om dem er styrket.

- Kvensk blir styrket ved opplæring i barnehager og skoler og i høyere utdanning.
- Det foreligger en oversikt over fagmiljøer som kan gi nordmenn med minoritetsspråklig bakgrunn informasjon om språket deres. Det nordiske språkfellesskapet brukes også til å styrke arbeidet med både nasjonale minoritetsspråk og nyere minoritetsspråk.

4 d) Nordisk språkfellesskap

Det nordiske språkfellesskapet, som er basert på de tre gjensidig forståelige skandinaviske språkene, skal holdes ved like og utvikles videre. Språkrådet deltar aktivt i det nordiske språksamarbeidet på arbeidsfelt som språkteknologi, fagspråk og terminologi, klarspråk og tegnspråk.

Resultatindikatorer:

- Språkrådet har etablert samarbeid på nordisk nivå på alle relevante fagområder innenfor rammene av våre strategiske satsinger.
- Terminologiarbeidet i de nordiske landene er koordinert.
- Det er åpent tilgjengelige leksikalske ressurser for de nordiske språkene
- Tiltak for å motvirke tendensen til engelsk samtale mellom brukere av skandinaviske språk blir arbeidet med.

HOVEDMÅL 5

Språkrådet skal være en attraktiv, god og utviklende arbeidsplass, og rådet skal ha en velfungerende og fleksibel organisasjon med et effektivt administrativt støtteapparat og en god og omfattende kommunikasjonsvirksomhet.

Delmål

5 a) Organisasjon og administrasjon

Språkrådet er en velfungerende og fleksibel organisasjon med en intern organisering som er tilpasset Språkrådets samfunnsoppdrag, og som er smidig nok til å fange opp og ta i bruk nye arbeidsmetoder eller organisere seg i tråd med teknologisk utvikling og utviklingen i samfunnet ellers.

Resultatindikatorer:

- Organiseringen av virksomheten gjør den best mulig rustet til å dekke arbeidsoppgavene.
- Språkrådets organisasjon er effektiv og tilpasset oppdrag og rammer for virksomheten.
- Medarbeidermålinger viser at Språkrådet er en god og utviklende arbeidsplass.

5 b) Kommunikasjon

Språkrådet skal ha en god og omfattende kommunikasjonsvirksomhet. Kommunikasjonsarbeidet skal være helhetlig og målrettet, og det skal sikre et godt omdømme og mer synlighet på en god og effektiv måte for organisasjonen.

Resultatindikatorer:

- Språkrådet og Språkrådets direktør er godt kjent i befolkningen.
- Språkrådet er den foretrukne kilden i media på våre områder.
- Språkrådet har en løpende oppdatert kommunikasjonsstrategi, mediestrategi og en plan for krisekommunikasjon.